

KISEBB KÖZLEMÉNYEK

Ara 'Bruder der Mutter'

1. *Ara* szavunkat az MSzFgrE a vitatott eredetű szavak között tartja számon és két lehetséges obi-ugor egyeztetését közli. Az MSzFgrE által vagyosan említett variációkat GULYA JÁNOS összevonja (MNy. LXIV, 402–7), és STEINITZ nyomán (DEWO 95–6, 181–2) újabb osztják szavakkal bővíti ki az *ara* obi-ugor megfelelőinek körét. Kétségtelen, hogy a szócsalád ilyen módon történő kiegészülése biztosítani látszik bennünket afelől, hogy szavunk ugor eredetű, tehát a TESz. erre vonatkozó kételyei eloszlathatók („talán ősi örökség az ugor korból”). Úgy látszik — amint erről alább részletesebben is szólunk — különösebb hangtani akadályai sincsenek a szélesebb skálájú egyeztetésnek. Számolnunk kell azonban azzal a körülménnyel, hogy új szavak bevonása a szócsaládba egyben új jelentések beillesztésének feladatát is jelenti. *Ara* szavunk esetében a rokon nyelvi megfelelők jelentésköreinek tisztázása különösen nagy érdeklődésre tarthat számot. Ezek ugyanis nem csupán az *ara* szónak a maitól eltérő régiségbeli jelentéseinek magyarázatához járulnak hozzá, hanem — és erről GULYA JÁNOS cikke győz meg bennünket — belőlük, valamint az *ara* jelentésváltozataiból érdekes következtetésekre juthatunk az ugor rokonságnév-rendszerre, illetőleg rokonsági viszonyokra vonatkozóan. GULYA JÁNOS meggyőző érvelése szerint szavunk az ősi anyaági számontartásról tanúskodik és ősjelentése *(nő)', 'anya' lehetett (uo. 406). Ebből az ősjelentésből vezeti le GULYA a magyar szónak és obi-ugor megfelelőinek különböző jelentéseit: *(nő)', 'anya' → 'az anya rokonsága, anyai rokon' → '(valamely speciális vonatkozásban) nőnek a rokona' → 'a nő mint rokon' (uo.). Az *ara* szócsaládjával kapcsolatos jelentéstani szempontú vizsgálódásaim során arra a következtetésre jutottam, hogy a kép ennél bonyolultabb. Bonyolultsága ugyanakkor olyan érdekes mozzanatokat rejt magában, amelyek segítségével újabb adalékok birtokába juthatunk az anyaági és az apaági származtatásra, illetve azok időbeliségére vonatkozóan. Jogosnak tartottam továbbá feleleveníteni szavunk esetleges iráni származtatásával kapcsolatos problémákat is (GULYA JÁNOS ezekről nem szól), mert nem lehet közömbös és tanulság nélküli számunkra az a feltevés, hogy az ugor kori rokonságnév-rendszerben egy jövevényszó behatolása eredményezett új elnevezést. Úgy vélem tehát, nem lesz haszontalan még egyszer áttekinteni az *ara* kibővült rokonsági körét, figyelembe véve most már a kölcsönzés szempontját is.

2. A m. *ara* 'Bruder der Mutter; Bruder der Schwester; Schwieger-tochter; Braut' szócsaládjába a következő obi-ugor megfelelők sorolhatók:

V o g. (MUNKÁCSI: Nyr. 19: 145) L *ār*, *oār* '[feleség vagy anya részéről való rokon]', (UÓ.: VNGy. I: 252) FL *ār*, KL *oār* 'родня' (rokon, atyafi) (i. m. IV: 121) FL *ār* : *ārēm* '[nagybácsi; Onkel]', (KANN. — ЛПМ.: MSFOu. 101: 421) K *ōr* : *jāynor* *ōrnor* 'родительская досада' (*jāy* 'Vater; väterlicherseits', *nor* 'Rache'), (CSERNY.: SzovjEtn. 1947: 159) (?) É *or* 'сородичи по материнской линии, предки по матери [anyaági rokon(ok), anyaági ős(ök)]'.

O s z t j. (KARJ.: FUF 13: 232) O *ortī*, Kaz. *wortī*, Ni. *urtəxu* 'jüngerer Bruder der Mutter (Kaz. Ni.), Sohn des älteren Bruders der Mutter (Kaz.); Sohn (männlicher Nachkömmling überh.) des jüngeren Bruders der Mutter (Kaz.), Bruder der Mutter (O)', (KT. 131) V Vj. *ōli* 'Neffe, Sohn des Bruders (od. der Schwester) (V), Onkel mütterlicherseits, der jünger als die Mutter ist; männliche Nachkommen des jüngeren Bruders der Mutter; Sohn des älteren Bruders der Mutter, jünger als die Mutter; männlicher Verwandter der Mutter, jünger als diese, (FUF 13: 227) jüngerer Bruder der Mutter; Sohn (jünger als ego) des älteren Bruders der Mutter; Sohn (jünger als ego) der älteren Schwester der Mutter; Sohn des jüngeren Bruders der Mutter; Sohn der jüngeren Schwester der Mutter (Vj.)', Vj. *ōlisakən* 'Mutterbruder und Kind (Sohn od. Tochter) seiner älteren Schwester zusammen', *ōlisat* 'Mutterbruder und Kinder (Söhne od. Töchter) seiner älteren Schwester zusammen, (FUF 13: 227) Mutterbruder und seine Geschwisterkinder', (KARJ.: FUF 13: 225) Kaz. *ər'ne* 'Tochter der älteren Schwester, Tochter der älteren Schwester des Vaters, Tochter der jüngeren Schwester des Vaters, wenn die Tante älter ist als ego, Tochter des älteren Bruders des Mannes, Tochter der jüngeren Schwester des Mannes', *ortiwən* 'Mann der Tochter der älteren Schwester, Mann der Tochter der älteren Schwester des Vaters, Mann der Tochter der jüngeren Schwester des Vaters, wenn die Tante älter ist als ego', O *ar'səx* 'Kind der älteren Schwester, Kind der Schwester des Vaters', (KT 132) Vj. *īlli* 'Tochter der älteren Schwester', Trj. *āt* 'Stieftochter (für die Stiefmutter), Tochter der älteren Schwester, jüngere Schwester des Mannes, (FUF 13: 226) Tochter der älteren Schwester des Vaters, Tochter des Bruders der Mutter, Tochter des älteren Bruders des Mannes', (KT 133) Tš *otmoxe* 'jüngere Schwester des Mannes', Kr. *otmoxe* 'Schwestertochter für die Kinder des Bruders; jüngere Schwester des Mannes, Tochter der älteren Schwester'.

3. A vogul megfelelők vokalizmusa egységesen ósvog. *ā-ra mutat. Az osztják megfelelők alapján az óosztjákra a következő magánhangzókat következtethetjük ki:

*a (O. *ar'səx*, Trj. *āt*, Tš. *otmoxe*)

*i (Vj. *īlli*)

*o (O. *ortī*, Kaz. *wortī*, *ər'ne*, *ortiwən*, Ni. *urtəxu*, V. — Vj. *ōli*)

Ez a 3 óosztják magánhangzó összekapcsolható egymással, mivel az óosztjákra jellemző volt egy *a ~ *i, illetve *a ~ *o váltakozás. A két váltakozás (*a ~ *i, *a ~ *o) ismeretében most már az óosztjákra feltehetünk egy *a magánhangzót, amely egyértelműen kapcsolódhat a magyar és a vogul megfelelők vokalizmusához. Szavunk ugor kori első szótagi magánhangzója tehát *a lehetett.

Az osztják megfelelők konzonantizmusában mutatkozó r ~ l váltakozás a rokonságnevekben nem ritka affektív palatalizálódással magyarázható (STEINITZ, DEWO 182, GULYA: uo. 405).

Amennyiben az osztják szavakon jelentkező *-ti (-t̃i)* felfogható képzőnek, a magyar és az obi-ugor szavak összevetésekor egy közös ugor **ar3* tőből indulhatunk ki.

4. Bár — mint láttuk — hang- és alaktani szempontból az egyeztetés elfogadhatónak látszik, az osztják részen mutatkozó gazdag és meglehetősen szerteágazó jelentéskör meggondolkoztat bennünket, legalábbis a kikövetkeztethető ugor kori alapjelentést illetően. Az kétségtelen, hogy az osztják jelentésváltozatok csak első pillantásra mutatnak áttekinthetetlen kuszaságot. Közöttük ugyanis világosan elkülöníthető 2 nagyobb jelentéscsoport. A VAVRA KLÁRA cikkében (SzFU 1966: 217) alkalmazott szimbólumok segítségével szemléltetjük a következőkben ezt a két csoportot. (A szimbólumok jelentése: F apa, M anya, B⁺ báty, B⁻ öccs, S⁺ nővér, S⁻ hűg, ch gyermek, s fiú, d leány, H férj, k rokon, km férfirokon. A szimbólumok egymásutánisága birtokviszonyt fejez ki oly módon, hogy az előlálló a birtokos, az utána következő a birtok. Pl. S⁻ch a fiatalabb nőtestvér gyermeke.)

1. a)	MB, MB ⁻ , Mkm ⁻ , MB ⁺ s, MB ⁻ s, Bs, MS ⁻ s, MS ⁺ s	(<i>ort̃i, wort̃i, oł̃i</i>)
b)	MB + S ⁺ ch	(<i>oł̃isak̃n, oł̃isat</i>)
2. a)	S ⁺ d, FS ⁺ d, FS ⁻ d, HB ⁺ d, HS ⁻ d	(<i>oł̃'ne, ilt̃i, ał̃t,</i>
<i>oł̃'moxe</i>)
b)	S ⁺ dH, FS ⁺ dH, FS ⁻ dH	(<i>ort̃uveñ</i>)
c)	S ⁺ ch, FS ⁺ ch	(<i>ar'sax̃</i>)
d)	HS ⁻	(<i>oł̃'moxe</i>)

Az 1. csoporton belül szemelláthatóan az MB(s) az uralkodó jelentés. A 2. csoport alcsoportjaiban már nehezebb rendet teremteni. Nyilvánvaló, hogy a 2. b)-nek H jelentésösszetevőjét a *veñ* hordozza, tehát a szótó jelentésének vizsgálatakor a H-től eltekinthetünk. Tovább lépve: mivel a 2. c)-ben a ch szembenáll a 2. a) d-jével (S⁺ch ↔ S⁺d), és ezt a szembenállást a feltételezett azonos tőhöz járuló *sax̃*, illetve *ne* morfémák is kifejezik, a d, illetve a ch jelentésösszetevők levágása is lehetségesnek tűnik. Marad: S⁺, FS, HS⁻. Ily módon a két csoport jelentésváltozatairól a következő egyszerű képet kapjuk:

1. MB(s)
2. S⁺, FS, HS⁻

Ismeretes az obi-ugor rokonságnév-rendszernek az a sajátossága, hogy az elnevezésben nagy szerepet játszik a rokon idősebb vagy fiatalabb volta. Ezt a megkülönböztető jegyet keresve a két csoportban megállapíthatjuk, hogy az MB(s) az esetek többségében MB⁻(s), az S, illetve az FS pedig S⁺, illetve FS⁺ formában jelentkezik, azaz többnyire az anyának egy fiatalabb férfitestvéréről, illetve az apának (vagy az egonak) idősebb nőtestvéréről van szó. Emellett másodlagosnak tűnik az MB⁺(s) és az FS⁻ (vagy HS⁻) jelentés. A képet tehát tovább egyszerűsíthetjük:

1. MB⁻(s)
2. S⁺, FS⁺

5. Hogyan kapcsolódik most már a vogul és a magyar szó jelentése az osztják megfelelőkéhez?

Míg az osztjákban nagyon is konkrét és a rokonságnév-rendszerben határozott funkcióval rendelkező jelentésekkel találkoztunk, a vogul szó jelentése meglehetősen differenciálatlan. Bizonyosnak csak az mondható, hogy anyaági rokont, vagy rokonságot jelöl (Mk). Az Mkm csak valószínűnek látszik, de nem biztos. Ez a differenciálatlanság kétségtelenül a szó elavult voltával hozható összefüggésbe, vagyis azzal, hogy nem kapott helyet a rendszerben. GÜLYA JÁNOS MUNKÁCSI és LIIMOLA adataira és a szóval kapcsolatos megjegyzéseire hivatkozva a *jäynor örnor* párhuzamos összetétel alapján lehetségesnek tart egy eredeti M jelentést (uo. 404–5).

A m. *ara* régiségbeli jelentése MB. A TESz. kérdőjelesen 'fiatalabb férfitestvér' ((M)B⁻) jelentést következtet ki. GÜLYA JÁNOS az 1708-ban jelentkező 'Schwiegertochter', valamint a nyelvújításkori 'Braut' jelentés alapján felteszi a kérdést, hogy az *ara* „valóban mindig valamely rokoni vonatkozásban álló 'férfitestvér', azaz 'rokon férfi' jelentésű volt-e" (uo. 403). Úgy véli, hogy ha a szó ősi jelentését a 'nőági vagy anyai részről való rokon' jelentésben határozzuk meg, akkor ebből magyarázható a magyar szó mindhárom jelentése. Míg azonban a vogul szó esetében a jelentésbeli differenciálatlanság valóban okot adhatott egy ilyesfajta ősjelentés kikövetkeztetésére, a magyarban más helyzet előtt állunk. A magyar szó — az osztjákhoz hasonlóan — igen konkrét jelentéssel rendelkezett a régiségben, amely mellett a meglehetősen későn felbukkanó 'Schwiegertochter' nem adhat biztos támpontot a szó eredeti jelentésére vonatkozóan, eltekintve attól, amit különben GÜLYA JÁNOS is felvet, hogy a 'Schwiegertochter' lehet félreértés, téves olvasat stb. eredménye is (uo. 403). Ha maradunk egyelőre az MB⁻ mellett, akkor ez a jelentés kitűnően kapcsolódhat az osztják jelentés I-hez.

6. A három ugor nyelv tanulságai alapján tehát a következő jelentéseket különíthetjük el egymástól:

I. M, Mk	vogul
II. MB ⁻ (s)	osztják 1., magyar
III. S ⁺ , FS ⁺	osztják 2.

A jelentés I. és a jelentés II. összehangolható egymással, ugyanis elképzelhető egy ilyen fejlődés: Mk → MB⁻, ahol a differenciálatlan 'anyaági rokon' jelentés konkretizálódik: 'az anya fiatalabb férfitestvére'. Más szóval e két jelentést az anyaági (uterinális) származtatás ténye kapcsolja össze. Más a helyzet a jelentés III-mal, ahol az FS⁺ kétségtelenül az agnatikus (apaági) számontartásra mutat. A jelentés III. tehát két rokonsági paraméterben is különbözik a jelentés I-től és II-től:

- a) nőt jelöl
- b) a szóban forgó nőrokon apaági

Ennek alapján úgy tűnik, hogy talán két külön szóval van dolgunk, mert a feltételezett belső osztják szóhasadást (GÜLYA: uo. 406) nem indokolja megnyugtató módon egy ilyen távoleső új jelentés felbukkanása a rokonságnév-rendszerben.

De valóban olyannyira távol esik-e a jelentés III. a másik kettőtől? Visszakanyarodva az osztják megfelelőkhöz, egy sajátos kollektívum szuf-

fixummal ellátott formára hívjuk fel a figyelmet:

<i>ol'sakən</i>	MB + S ⁺ ch (du.)
<i>ol'sat</i>	MB + S ⁺ ch (pl.)

STEINITZ erről a következőket írja: „Az anya öccsének különösen szoros kapcsolata van nénje gyermekeivel; ez olyan széles földön elterjedt jelenség, amelyet talán az anyajog szokásából magyarázhatunk” (NyIOK. X, 331). A komitatív jellegű gyűjtőnévképzővel ellátott szó jelentését STEINITZ így határozza meg: „az anya öccse az övéivel (hozzátartozóival) együtt, és ezek az övéi (hozzátartozói) éppen nénjének a gyermekei” (uo.). Az MB + S⁺ch kapcsolat alapján valószínűnek látszik tehát az MB és az S⁺ sajátos összetartozása olyan módon, hogy az S⁺, azaz az M (= S⁺ ebben az összefüggésben) felől nézve a B⁻-ről, a B⁻ felől tekintve pedig az S⁺-ről (amely egyenlő M-mel) van szó. Nem más ez, mint egy másfajta nézőpont kialakulása, amely első lépés lehetett az agnatikus számontartás megjelenése felé.

Hogyan képzelhető el ez a nézőpontváltozás? Nagyon valószínű, hogy az osztják kollektívum képző ősi eredetű, megfelelője van a vogulban, a lappban, a balti finn nyelvekben, sőt talán a szamojédban is (Fokos: NyK. XLIX, 320; LIIMOLA: MSFOu. 127: 201; HAJDÚ: NyK. LXXI, 61–78). A vogul alapján feltesszük, hogy szavunk eredeti jelentése M, M ~ Mk, vagy M → Mk volt. A vogul differenciálatlan Mk jelentésváltozat nem engedni eldönteni, hogy az anyának férfi- vagy nőrokonáról van-e szó, s ez összhangba hozható azzal az elképzeléssel, hogy a fejlődés kezdeti fokán valószínűleg nem különböztették meg egymástól az uterinális férfi- és nőrokont. Mindezeket figyelembe véve nézetünk szerint a kollektívum képzővel ellátott szó eredeti jelentése Mk⁻ lehetett.

Azaz a

tő + szuff.:	MB ⁻ + S ⁺ ch
tudatában annak, hogy eredetileg	
tő:	M vagy Mk
így értékelhető át:	
tő + szuff.:	M(B ⁻ + S ⁺ ch) = Mk ⁻
(Az Mk ⁻ -ba beletartozhatott az MB ⁻ és az Mch, illetőleg S ⁺ ch együttesen.)	

A fejlődés egy következő fokán ebből a differenciálatlan együttesből, ahol csak a rokon fiatalabb volta jelentett egyfajta megkülönböztető jegyet, kivált az MB⁻ mint pregnáns példa a rokon férfi voltának egy bizonyos korban jelentkező megkülönböztetésére. A fiatalabb férfitestvér szoros kapcsolata nénje gyermekeivel továbbra is fennmaradt, erről tanúskodik a képzett szó későbbi jelentése.

Az uterinális származtatáson belül a rokon férfi voltának megkülönböztetése — nézetünk szerint — első jele volt az agnatikus számontartásnak, vagyis a 'férfi mint rokon' előlegezhette 'a férfitől, apától származó, apaági rokon' jelentés tudatosodását. Szavunk esetében ez a fejlődés konkrét példával illusztrálható. Az MB⁻ kiválása ugyanis az agnatikus számontartás kialakulásakor a B⁻ oldaláról szemlélt S⁺ (eredetileg M) átértékelődését (FS⁺) értehetővé teszi. Az FSD, a HSD jelentés, valamint az S⁺-nek a szororátus kialakuló szokásával kapcsolatos szerepe (STEINITZ: NyIOK. X, 330) valószínűleg

későbbi fejlődés eredménye már az agnatikus számontartás kialakulása után, a nemzetségi rokonsági rendszernek megszilárdulása idején.

Szavunk arra mutatna, hogy az ugor korban még csak a férfirokon megkülönböztetésének tudata alakulhatott ki. Az ugor kor végén megjelenhettek már az agnatikus származtatás első jelei (anyaági \approx apaági rokonság: vö. GULYA: i. h. 406), s ezek a m. *ara* osztják megfelelőjében a jelentés III. kialakulását eredményezhették az osztják nyelv külön élete során. A jelentés III. ugyanis csak az osztjákban jelentkezik (nézetünk szerint az *ara* 'Schwieger-tochter' jelentése nem hozható ezzel összefüggésbe).

7. Gondolatmenetünk alapján valóban lehetségesnek tűnik az eredeti M jelentésnek egyik oldalról MB⁻, másik oldalról (F)S⁺ formában való jelentkezése az osztjákban belső szóhasadás útján. A jelentés II-t (MB⁻(s)) azonban éppúgy hordozhatta egy új szó is, amelynek behatolását valószínűleg éppen a (fiatalabb) férfirokon elnevezésének igénye eredményezhette. MUNKÁCSI (ÁKE. 133) és ZSIRAI (FgrRok. 148) gondolata a m. *ara* iráni eredetéről ebben az összefüggésben nem tűnik lehetetlennek.

Iráni oldalon a következő megfelelőekkel számolhatunk: av., óp., középp. *brātar*, szogd *br't*, újp. *birādar*, kurd *brā*, afg. *wrōr*, osz. *ärwada*, *arwad*, pamiri *wrōd*, *wirād*, *wurd*, *wrūt*, *wrai* 'Bruder' (< ieur. **bhrāter*- 'Angehöriger der Großfamilie, Bruder, Blutverwandter: POKORNY 163). Az ugor szó előzménye feltehetően egy óiráni/középiráni **bra*(*ta*)/*(*a*)*wra*(*da*) forma volt. A dentális hang talán már az iráni szóról is hiányzott. Elképzelhető azonban az is, hogy az ugorok hagyták el a szó végéről, mivel szuffixális elemnek fogták fel.

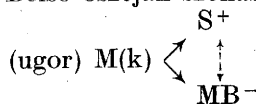
Az iráni *-wr-* (< *-br-*) metatézise, és ezt követően a bilabiális spiráns eltűnése szabályszerű jelenség az osztjákban, ahol a fgr. **-rw-*-nek általában *-r* a folytatója. Vö.: fi. *parvi* (*parva*) 'garret; swarm flock crowd' ~ osztj. *pār* 'raft; swarm, flock, crowd' (COLLINDER, CompGr. 125). Ezzel szemben a magyarban többnyire felfedezhető nyomaiban az *-rw-* mássalhangzókapcsolat *w*-je még szóvégi helyzetben is (*szaru* ~ *szarv*), de különösen szó belsejében (*árva*, *orvos*). Ugyanakkor a magyarban is megfigyelhető a likvida + réshang (< zárhang) kapcsolat második tagjának eltűnése a szóból (*ár* 'Preis' ~ fi. *arvo*; *harap* 'dürres Gras' ~ fi. *korpi*; *jel* ~ fi. *jälki*; *fárad* < ugor **park3-stb.*). Ezért nem szükséges feltétlenül *v-t* (< *w*) várunk az *ara* szóvégi magánhangzója (birtokos személyrag vagy kicsinyítő képző) előtt.

Fel kell hívnunk még a figyelmet a szó elején jelentkező protetikus magánhangzó problémájára. Nem lehetetlen, hogy már az iráni oldalon jelentkezett, bár nincs nyoma még a pontosi görög feliratok szóanyagában sem (*βραδαρος*: ABAJEV, OJazF. 161). Másrészt tudjuk, hogy a szóeleji mássalhangzó-torlódás feloldása egy protetikus magánhangzó segítségével nem szokatlan jelenség a finnugor nyelvekben sem.

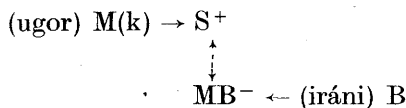
Amennyiben valószínűsíthető egy iráni 'Bruder' jelentésű szó behatolása az ugor nyelvterületre 'Bruder der Mutter' jelentésben, akkor ezzel kétségtelenül a m. *ara* és az osztják jelentés I-t hordozó megfelelők hozhatók összefüggésbe. Az ugor alapalak ebben az esetben (**aur3* >) **arw3* lehetett. A vogul szó jelentésénél fogva nem tartozhat ide, de — mint láttuk — összekapcsolható az osztják megfelelők másik csoportjával (jelentés III.).

8. Az elmondottakat összegezve *ara* szavunk családjában a jelentések alakulásának 2 variációja lehetséges aszerint, hogy belső osztják szóhasadással vagy iráni kölcsönzéssel számolunk:

A) Belső osztják szóhasadás

B) Iráni kölcsönzés

Az MB^- és az S^+ mindkét esetben feltételezik egymást, vagyis csak egymásra vonatkoztatva jöhettek létre. Az MB^- ($\leftrightarrow S^+$) megjelenése az ugor kor folyamán a rokon férfi volta megkülönböztetésének igényét s ezzel az agnatisz számontartás felé tett első lépést jelenti. Ez az esemény iráni kölcsönzés esetén inkább az ugor kor végére datálható, mivel az iráni szónak az iráni nyelvfejlődés során erősen megcsonkult formájából késői kölcsönzésre következtethetünk.

KORENCHY ÉVA

Ara 'Bruder der Mutter'

Die Verfasserin ist der Meinung, daß man durch die Klärung der Verwandtschaft des aus der ugrischen Periode stammenden ungarischen Wortes *ara*, ferner durch die Erforschung seiner Herkunft, bzw. die Möglichkeit einer Entlehnung zu neueren Kenntnissen über das matrilineare und patrilineare Gesellschaftssystem und über die Chronologie der beiden Systeme gelangen könnte. Nach der Anführung der möglichen ob-ugrischen Entsprechungen befaßt sie sich in erster Linie mit den lautlichen und morphologischen Problemen der Gleichung. Sie stellt fest, daß bei der Zusammenstellung der ungarischen und ob-ugrischen Wörter aus einem gemeinsamen ugrischen Stamm **ar3* auszugehen ist. Für die vereinfachte Darstellung des reichen und vielfach verzweigten Bedeutungsbereiches im Ostjakischen benützt die Verfasserin in den folgenden die in der Arbeit von KLARA VAVRA (SFU 1966: 217) angewandten Symbole. Mit der Hilfe dieser Symbole können die in den ostjakischen Entsprechungen zu beobachtenden zwei Bedeutungskreise folgendermaßen beschrieben werden:

1. MB^- (s)
2. S^+ , FS^+

Indem die Verfasserin die ziemlich undifferenzierte Bedeutung des wogulischen und die überaus konkrete alte Bedeutung des ungarischen Wortes zur obigen Darstellung anknüpft, unterscheidet sie die folgenden Bedeutungen der Wortfamilie:

I. M, Mk	wogulisch
II. MB^- (s)	ostjakisch 1., ungarisch
III. S^+ , FS^+	ostjakisch 2.

Bei der Klärung der ursprünglichen Bedeutung des Wortes verwendet die Verfasserin die Belehrungen des ostjakischen Kollektivsuffixes *-sakan*, *-sat*. Ihrer Meinung nach vertritt die Bedeutung MB^- im Verhältnis zur ursprünglichen M, Mk eine spätere Stufe, in einer gewissen Periode bezeichnete sie, daß der Verwandte — innerhalb der uteralen Herleitung — ein Mann ist. Die Bedeutung S^+ kann ebenfalls als sekundär

angesehen werden, ihr Zusammenhang mit der Bedeutung MB- ist klar nachweisbar. In den folgenden untersucht die Verfasserin die Möglichkeit einer iranischen Entlehnung. Falls ein altiranisches (mitteliranisches) Wort **bra(ta)/*(a)wra(da)* 'Bruder' ins ugrische Sprachgebiet eingedrungen ist — und das hat keine besonderen sprachlichen Hindernisse —, so können mit diesem Wort nur ung. *ara* und die ostjakischen Entsprechungen mit der Bedeutung 1. in Zusammenhang gebracht werden. Die ugrische Grundform mag in diesem Fall (**awr3 >*) **arw3* gewesen sein. Das wogulische Wort und die andere Gruppe der ostjakischen Entsprechungen gehören nicht hierher.

ÉVA KORENCHY